

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลโพนสว่าง

องค์การบริหารส่วนตำบลโพนสว่าง

อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์การบริหารส่วนตำบลโพนสว่าง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราชการ ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๑) อนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วน ร่วมในการดำเนินการด้วย ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ แก่คนไทย สามารถปรับ ประยุกต์หลักธรรมคำสอน ทางศาสนาใช้กับชีวิตได้อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค

องค์การบริหารส่วนตำบลโพนสว่าง ได้เล็งเห็น ความสำคัญของ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น จึงได้จัดทำโครงการสำรวจฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อให้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจาก ชุมชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือ ปราชญ์ท้องถิ่น ต่อไป ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญา ท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้าน คิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุง แก้ไขพัฒนาแก้ปัญหา เป็นทั้ง สติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความ ครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางดำเนิน ชีวิตในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบไปด้วยองค์ความรู้ใน หลายวิชา ดังที่ ส านักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ(๒๕๔๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และ เทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐาน คุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตร เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จัก ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อ เชลลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้าน การบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถ พึ่งตนเองทาง เศรษฐกิจได้ตลอดทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มหัตถกรรม และอื่น ๆ เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและ รักษาสุขภาพ ของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทาง ด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่า ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในด้านบริหารจัดการ การค้าการ สะสมและบริการกองทุนและธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและ โภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกัน คุณภาพชีวิต ของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะ สาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารการจัดการดำเนินงาน ด้านต่าง ๆ ทั้ง ขององค์กรชุมชน องค์กรทางสังคมอื่น ๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน ระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขา การจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ดี หมายถึงกระบวนการเรียนรู้พัฒนา และถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิผล

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงาน เกี่ยวกับด้านภาษา ทั้ง ภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และ ปรับใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนาความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่า ให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีข้าว เป็นต้น

สาขา

เกษตรกรรม

นางดาว โยทาทรณ์ บ้านเลขที่ ๖๘ หมู่ ๕ บ้านดงเว้น ต.โพนสว่าง อ.เมืองหนองคาย

เป็นผู้มีความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และ เทคนิคด้าน การเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐาน คุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำ การเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตร เป็นต้น

สาขาหัตถกรรม

เครื่องจักสานจากไม้ไผ่

นางนอม กะมุดะเสน หมู่ ๑ บ้านสร้างพอก ตำบลโพนสว่าง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย
ความเป็นมา

งานจักสานไม้ไผ่ เกิดขึ้นโดยการใช้ไม้ไผ่นำมาจัก ผ่า ฉีก ให้เป็นเส้นบาง ๆ แล้วนำมาขัด สาน สอด ไขว้ ขึ้นโครงเป็นรูปทรง ทำเป็นภาชนะ เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ จัดเป็นงานศิลปหัตถกรรม และหัตถกรรม พื้นบ้านที่มีความผูกพันและอยู่คู่กับวิถีชีวิตของ คนไทยมาอย่างยาวนาน แสดงได้ถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญา บรรพบุรุษ มีการสืบทอดกันมาแต่โบราณ มีอยู่ในทุกภาคของ ประเทศ ด้วยเป็นทั้งหัตถกรรมที่เป็นของใช้ในใน ครัวเรือนและ ชีวิตประจำวันจนถึงเป็นอาชีพที่เป็นแหล่งรายได้อีกด้วย การสร้างสรรค์งานจักสานไม้ไผ่ต้องใช้ ทั้งภูมิปัญญา ความประณีต ความละเอียดอ่อน และทักษะฝีมือเชิงช่าง ตั้งแต่ การรู้จักคุณสมบัติของไม้ไผ่แต่ ละชนิดที่มีความเหมาะสมกับ การนำมาใช้ประโยชน์ในการจักสาน การเตรียมเส้นเพื่อการสาน ที่เหมาะสมกับ การสานผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด แต่ละรูปแบบ และที่สำคัญคือการสานขึ้นรูปจนสำเร็จเป็นผลิตภัณฑ์เครื่อง จัก สานไม้ไผ่ที่นำไปประโยชน์ใช้สอยตามที่ต้องการ งาน หัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ จึงยังคงเป็นงานหัตถกรรม พื้นบ้านที่ ยังคงมีการสืบทอดต่อกันมา นับจากอดีตกาลจนถึงปัจจุบัน

วิธีการจักสาน

การสานให้เป็นรูปร่าง รูปทรง และมีลวดลายที่เหมาะสม สัมกับชิ้นงานจักสานนั้น จะประกอบด้วย ๓ ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนกัน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของเครื่องจักสาน เพราะมัก เป็นจุดเริ่มต้นของการสาน เพราะ ลักษณะกันจะส่งผลถึงรูปทรง ที่จะสร้างต่อไป ดังนั้นส่วนกันต้องมีโครงสร้างที่แข็งแรง เหมาะสมสัมพันธ์กับ ลวดลายและรูปทรงของเครื่องจักสาน ส่วนกลาง เป็นส่วนผนังของภาชนะ อาจมีลักษณะเป็นผนัง ที่ทึบหรือ โปร่ง เป็นตากี้แล้วแต่หน้าที่และประโยชน์ใช้สอยของ ภาชนะนั้น ๆ ส่วนกลางของเครื่องจักสานจะเป็นส่วน สำคัญเพราะ เป็นส่วน ที่จะรับน้ำหนักจากการบรรจุ ซึ่งถ้าหากได้รับการสานดีก็สามารถรับน้ำหนักและทนทาน จากแรงกดและแรงดึงจากภายในได้ ส่วนปาก จะเป็นส่วนสำเร็จของเครื่องจักสาน โดยส่วน นี้จะต้องสัมพันธ์ กับรูปทรงและประโยชน์ใช้สอย ซึ่งโครงสร้าง ส่วนปากหรือขอบของเครื่องจักสานจะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วย บังคับให้เครื่องจักสานคงรูปอยู่ได้ การสร้างงานจักสานนอกจากต้องใช้ความประณีต พิถีพิถัน ในการสานแล้ว สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือลวดลายของงาน จักสานนั้น ถือเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างมูลค่าให้กับงานจักสาน แต่ ละชิ้น โดยลายสานทั่วไป คือ ลายขัด และลายสอง เป็นลาย เริ่มแรกเมื่อผู้สานเริ่มหัตถสานงาน จากนั้นจึงมีการ พัฒนาลวดลาย ขึ้นจากลายดั้งเดิม เช่น ลายลมน้ำ ลายดีหล่ม เป็นต้น

สาขาศิลปกรรม

ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลโพนสว่าง ศิลปะการแสดงผญา หมอลำกลอน

๑.นางแสงจันทร์ บุญนสาร อายุ ๗๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๕ หมู่ที่ ๗ บ้านสร้างอ่าง ตำบลโพนสว่าง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

๒.นายทองหล่อ มีทอง อายุ ๗๔ ปี บ้านเลขที่ ๒ หมู่ที่ ๓ บ้านโพนสว่าง ตำบลโพนสว่าง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

(แม่ใหญ่แสง ,พ่อใหญ่หล่อ) เป็นคนที่มีความจำดี ชอบจดชอบจำ มักเอาเรื่องราว ต่าง ๆ ที่พานพบ ประสบมาเล่า ทั้งที่เป็นคติธรรม การดำเนินชีวิต การครองเรือน ฮีตคองประเพณีของชาวอีสาน ฯลฯ ถ่ายทอดให้ลูกหลานได้ฟัง โดยผูก(แต่ง)เป็นกลอนผญาหรือผญา และกลอนลำทั้งที่แต่งขึ้นสดคือคิดตอนนั้น พูดตอนนั้น รวมทั้งคิดไว้แล้วแต่งไว้แล้ว นำมาถ่ายทอด มักมีคำสัมผัสที่คล้องจองกันคล้ายกับกลอนแปดหรือกลอนสุภาพตามหลักภาษาไทยเกี่ยวกับการประพันธ์ร้อยกรอง หรือบางกลอนผญาอาจไม่มีคำสัมผัสคล้องจองก็ตาม แต่ คนที่ได้ยินได้ฟังแล้วรู้สึกว่ไพเราะ สามารถโน้มน้าวได้ทันที นำไปคิดหรือปฏิบัติได้ หรือไม่ปฏิบัติ (ละเว้นจากการ กระทำเนื่องจากเห็นว่าสิ่งนั้น เรื่องนั้น ไม่ดี)

ตัวอย่างเช่น -สิบปีลำชาวลำบ่าเห็นหน้าเจ้า ยามห้าข้าวขึ้นเล่าหน้าเจ้าสั่งโผล่มา(พูดประชด เวลาเป็นทุกข์เข็นไม่เคย ช่วยเหลือ แต่ถึงเวลามีความสุขจึงมาอาศัยบุญ หรืออยากมีส่วนร่วม) พี่น้องวงศาบึงกันแล้วสิให้ไผมาเนิง (สถาบันครอบครัว)

-วัดกะให้เข้า พระเจ้ากะให้นับ,งานหลวงอย่าให้ขาด งานราษฎร์กะอย่าให้เสีย (ฮีตคองประเพณี, การดำรง ตนอยู่ในสังคม)

-ทางหย่างกะหย่างให้ซอด ทางด้ายเข็มสอดกะสอดให้มันสุด (ทำอะไรให้เต็มความสามารถ ไปให้ถึงจุดหมายให้ได้) -พริกเขื่อนเหนื่อ เกลือเขื่อนไต้ หัวสิ่งใดเขื่อนเพิ่น(การดำรงชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยกัน หรือในเชิงลบคือการ ไม่รู้จักพึ่งพาตนเอง ต้องขอความช่วยเหลือจากคนอื่นอยู่ตลอดเวลา) -ทุกข์เพิ่นบ่หวาดดี มีจิงหว่าพี่น้อง ลุงป้าจิงหว่าหลาน(การดำรงชีวิต) -อยากเห็นหน้าพระ ให้เพิ่งหน้าพอกับแม่ นันหละพระแท้ ๆ บต้องไปเที่ยวถามหา(พ่อแม่เปรียบเสมือน พระอรหันต์ในบ้าน)

สาขา

กองทุนชุมชน

การบริหารจัดการกองทุนชุมชน

นายโกสนธิ ประภูทานะโต หมู่ ๔ ตำบลโพนสว่าง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

ความเป็นมา

นายโกสนธิ ประภูทานะโต ตำแหน่ง ประธานกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุตำบลโพนสว่าง ซึ่งเป็นกองทุนที่จัดสวัสดิการในการฃาปนกิจศพให้แก่สมาชิกที่เสียชีวิต โดยสมาชิกกองทุนต้องเป็นผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ปัจจุบัน ๖๘๔ คน ซึ่งกองทุนนี้เริ่มก่อตั้งขึ้นมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๗ โดยมีแนวคิดที่ว่าอยากให้คนในชุมชนช่วยเหลือกันในการจัดการศพ เพราะเมื่อมีการจัดงานศพจะมีค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะคนยากไร้ ยากจนในพื้นที่ จึงได้ร่วมกันก่อตั้งกองทุนนี้ขึ้นมา และดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งก็มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นและมีเงินกองทุนจ่ายให้แก่สมาชิกผู้เสียชีวิต ณ ปี ๒๕๖๖ อยู่ที่ ๖๘,๗๐๐ บาท ภายใต้การบริหารจัดการกองทุนในรูปแบบคณะกรรมการ มีการดำเนินงานที่ไม่มุ่งหวังผลกำไร ไม่มีการตรวจสอบภาพ เน้นให้ความช่วยเหลือพึ่งพากันในชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้กองทุนดำเนินการมาได้อย่างเข้มแข็ง

สาขาศาสนา

และประเพณี

ด้านศาสนา

นายคำผา นางาม หมู่ ๑ บ้านสร้างพอก ต.โพนสว่าง อ.เมืองหนองคาย จ.หนองคาย ผู้นำด้านศาสนพิธี เป็นผู้มีความรู้โดยได้ศึกษาจดจำขั้นตอนการปฏิบัติเกี่ยวกับการประกอบศาสนพิธีต่างๆ จนสามารถจดจำวิธีการ ขั้นตอน กระบวนการปฏิบัติจนสามารถเป็นผู้นำในการประกอบศาสนาพิธีต่างๆได้ ซึ่งปัจจุบันก็ยังทำหน้าที่เป็นผู้นำในการปฏิบัติศาสนกิจและยังสามารถที่จะถ่ายทอดความรู้ให้แก่รุ่นลูกหลานเพื่อปฏิบัติสืบทอดต่อกันไป

ด้านประเพณี

นายเลอศักดิ์ โคตธิสาร และนายอภินันท์ ธาตุวิสัย หมู่ ๖ บ้านดาวเรือง และเป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านการประดับตกแต่งขบวนแห่

สาขาการ

จัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม

นายบุญชู กะมุตะเสน ประธานกรรมการป่าชุมชนสร้างพอก บ้านเลขที่ ๕๘ หมู่ ๑ บ้านสร้างพอก ต.โพนสว่าง อ.เมืองหนองคาย จ.หนองคาย

ป่าชุมชนบ้านสร้างพอก มีเนื้อที่ทั้งหมด ๑๒๓-๐-๓๘ ไร่ ได้รับอนุมัติจากกรมป่าไม้ ตามเลขที่ ทส ๑๖๐๕.๒๐๓/๒๐๘๐๑ ลงวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๐ นายบุญชู กะมุตะเสน เป็นผู้มีความรู้ในเรื่อง การบริหารจัดการป่าชุมชน และมีความสามารถเกี่ยวกับ การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง อนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่า ของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและ ยั่งยืน